

Wat hebben bosbeheerders aan de QD-methode?

Dit voorjaar organiseerde de Bosgroep Zuid Nederland een fantastische excursie in Hilvarenbeek om de QD-methode te laten zien (zie kader), waar zij inmiddels een paar jaar ervaring mee hebben. De bezoekers konden de eerste resultaten bekijken en bovendien waren de ontwerpers van de QD-methode, de Duitsers Wilhelm en Rieger, aanwezig om de resultaten tot nu toe te bespreken.

Wat is de QD-methode?

QD is een nieuwe Duitse methode voor het kweken van fineerhout door middel van vroege selectie van toekomstbomen, de Qualificatiefase. Deze bomen worden 100% vrijgesteld en gesnoeid voor snelle diametergroei van een takvrije mantel, de Dimensioneringsfase. In 2013 schreven Wilhelm en Rieger, de ontwerpers van de methode, het boek 'Naturnahe Waldwirtschaft mit der QD-strategie' met mooie tekeningen die de principes goed aangeven. Zie ook het artikel 'QD-beheer: mooi bos, dikke bomen en eindelijk finer' van Thomassen en Nyssen in het Vakblad van maart 2013.

— Ad Olsthoorn (Docent Hogeschool Van Hall-Larenstein, Velp)

> Vóór de excursie, bij de inleiding van de heer Wilhelm, leek alles eenvoudig: je houdt vanaf het begin de veelbelovende jonge boompjes in de gaten als 'opties' en selecteert iets later de echt goede bomen, aan het einde van de 'Qualificatiefase'. Je kunt maar maximaal 50 of 60 echte QD-bomen per hectare kwijt vanwege de uiteindelijk grote kronen, en soms ben je met 25 al tevreden. Die stel je 100% vrij als alle takken tot een kwart van de eindhoogte zijn afgestorven, zodat de stammen daarna flink

in diameter kunnen groeien, de 'Dimensioneringsfase'. De overige bomen die verder van de QD-bomen af staan, blijven gewoon staan. Als je dan bij die vrijgestelde bomen alle dode takken wegsnoeit tot een kwart van de eindhoogte, kun je snel fineerhout kweken.

Op tijd verjongen

Dit simpele principe bleek tijdens de excursie toch vaak genuanceerd te moeten worden. Bij elke boomsoort hoort een eigen maximale

takdiameter waarbij snoei nog zinvol is. En je moet wel op tijd verjongingsgroepjes op gang brengen, al ruim voor de eindoogst van de QD-bomen. En wat doe je in de jonge fase als je te weinig QD-bomen dreigt te krijgen? De discussie was zeer openhartig en heel leerzaam! Het komt erop neer dat je goed moet weten wat je wilt, dan goed moet kijken naar het bos en dan moet besluiten wat je gaat doen. In feite een oude bosbouwwijsheid.

foto Hans van den Bos, Bosbeeld.nl

Discussie over ingrijpen in de jonge fase hebben we lang gemist in het Nederlandse bos. Het omslagpunt-denken was sturend in het bosbeheer. Het omslagpunt is het moment waarbij een natuurlijke taksterfte in een dichte stand is opgetreden tot 2/5 van de eindhoogte van de bomen. Niets doen tot die tijd is altijd goed, leek het wel, en in elk geval goedkoop. Het werd nauwelijks als een probleem gezien dat daarmee gewenste mengingen uit natuurlijke verjonging ontmengden en dat sommige

boomsoorten een te hoge Hoogte/Diameter-verhouding kregen, dus overmatig slank werden. We zagen het vaak niet eens, want we gingen pas over het bos nadenken als het omslagpunt bereikt was! Na de eerste dunning vielen dan soms wel de eiken om, door die hoge H/D. Het omslagpunt is een verleidelijk startpunt voor ingrepen, want er zijn geen kosten tot die tijd, en je wilt bovendien een onderste deel van de boom zonder levende takken. Dus heb je tot die tijd een dichte stand nodig. Maar mag het

wachten op dat omslagpunt daarom een automatische piloot voor het beheer zijn? De QD-methode laat ons nu weer over het bos op jonge leeftijd nadenken. In die fase is er een grote dynamiek, in natuurlijke selectie tussen bomen en in H/D-ontwikkeling. Die dynamiek is erg belangrijk voor de latere ontwikkelingsmogelijkheden van het bos en dus de bomen die later geoogst kunnen worden. Je kunt, door bomen meer of minder groeiruimte te geven, de taksterfte en de diametergroei goed bein-

vloeden. Dit spelen met groeiruimte voor de toekomstbomen is ook het vakmanschap van de beheerder en de blesser. In feite let je dan goed op de biologie van de boom: hoe reageert een individu op een bepaalde situatie? Dat is uiteraard per boomsoort en per groeiplaats anders! Kortom de QD-methode stimuleert nieuwsgierigheid naar kennis over boomsoorten en dus ons vakmanschap.

Forse kritiek

In 2013 verscheen er in het Duitse vakblad Forstarchiv een erg kritische review van het QD-boek van Wilhelm en Rieger. Auteur Bartsch vindt - een beetje kort door de bocht - dat de methode te weinig bewezen is, dus vooral is gebaseerd op aannamen zonder dat je weet of alle doelen gehaald kunnen worden. Bartsch vindt het allemaal veel te optimistisch opgeschreven. Hij is een ervaren bosbeheerexpert en haalt in zijn review een aantal andere goede literatuurbronnen aan over dit onderwerp (van harte aanbevelen!). Hoe bomen reageren op vrijstelling is daarbij een belangrijke vraag. Ook tijdens een recente excursie met studenten uit Velp naar de Hogeschool voor Bosbouw in Rottenburg, Zuid Duitsland is de QD-methode besproken. De docenten uit Rottenburg verwezen naar de review van Bartsch en hadden zelf het gevoel dat de QD-methode nogal extreem was en dat je je niet altijd hoeft te beperken tot zo weinig toekomstbomen, en dat die 100% vrijstelling niet altijd nodig was.

Moet daarmee de QD-methode alweer afgeschoten worden, voor hij goed en wel is uitgeprobeerd en geïntroduceerd in Nederland? Ik hoop het niet. Want wat is het aardige van zo'n extreme methode? Het stimuleert tot nadenken over onze doelen als het bos nog jong is. Welk sortiment van welke soorten willen we eigenlijk produceren in ons bos, of in delen daarvan? Kun je ook met andere methoden dan de bijna klassieke aantallen toekomstbomen dunnen? Hoeveel toekomstbomen of QD-bomen zijn er dan minimaal nodig of maximaal mogelijk? In welke fase moet je dan ingrijpen en in welke

foto Hans van den Bos, Bosbeeld.nl

mate? Kun je de snoeikosten wel terugverdienen, en bij welke boomsoorten, wanneer levert een bijzonder sortiment veel extra inkomsten op? Is er wel afzet genoeg voor fineerhout als iedereen de QD-methode gaat toepassen? Over de economische kanten geeft het boek van Wilhelm en Rieger inderdaad weinig informatie. Het ligt voor de hand dat er minder renteverlies is op goede groeiplaatsen, omdat er eerder een verkoopbaar product is. Maar wil je wel rekenen met rente? En hoe zal dat gaan op de vaak zandige groeiplaatsen in Nederland? Kortom een aantal rekenvoorbeelden zou behulpzaam zijn om er verder over te kunnen nadenken. Ook de QD-methode mag geen automatische piloot worden!

Range tussen QD-methode en omslagpunt-denken

Die stimulans tot nadenken over gewenste sortimenten en de noodzakelijke groeiruimte is het grote voordeel van de introductie van deze nieuwe bosbouwkundige benadering. Niet ingrijpen tot het omslagpunt is dan het ene uiterste van de beschikbare methoden in het bosbeheer, en de QD-methode het andere uiterste. In die range van mogelijkheden moeten we heel bewust onze aanpak kiezen. Dan krijgen we de gewenste resultaten in sortimenten en houtopbrengst. Daarvoor zal nog wel vaker discussie nodig zijn, bij mooie voorbeelden die nu op veel plekken door enthousiaste bosbeheerders uitprobeerde worden. Het recente afstudeerrapport 'De implementatie van de QD strategie op landgoed Bieduinen' van Boos en De Groot (2014) aan Van Hall-Larenstein was in elk geval optimistisch over de haalbaarheid. En laten we bij die discussies ook de niet-financiële functies van bos niet vergeten! Volgens Wilhelm en Rieger zijn die goed te combineren met de QD-methode.<

Ad.olsthoorn@wur.nl